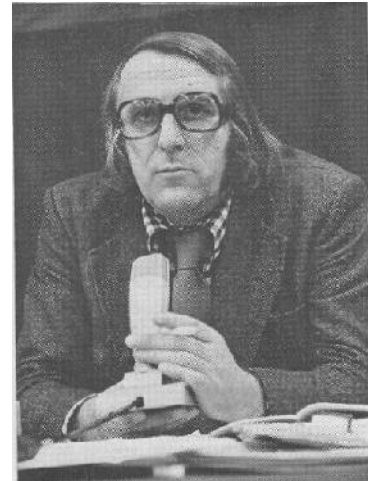

'Coöperatieve mentaliteit in zuivel spreekt ons aan'

Bron: Jubileumuitgave Zuivelzicht oktober 1975 - blz 24/25

Met vakbondsleider Cees Schelling vond een gesprek plaats over verleden en toekomst van de werknemers in de zuivelindustrie. De vakbonden eisen meer invloed op de besturing van de gehele zuivelsector en reorganisatie van de PBO. Over de werkgelegenheid in de zuivel wordt niet gemopperd. De coöperatieve mentaliteit spreekt de vakbonden wel aan.

Vakbondsman Cees Schelling

„In donker droef bestaan, wijst eenheidswil de weg naar licht en levensvreugd". Zo begint het verhaal dat Cees Schelling onlangs in zijn vakbondskrant schreef ter ere van de zuivelarbeider Marten Kalsbeek, die 75 jaar geleden in Leeuwarden de eerste Bond van Zuivelarbeiders oprichtte. Schelling (48) kent de zuivel en omgekeerd. De zoon van een staatkundig gereformeerde boerenbedrijfsleider uit het Hollandse Klaaswaal. Werkt al bijna twintig jaar bij de Voedingsbond-NVV, vroeger Algemene Nederlandse Agrarisch Bedrijfsbond ANAB geheten. Waarschijnlijk wordt Schelling volgende lente opvolger van bondsvoorzitter Ab Kuiper, die dan met pensioen gaat. Wat zegt de man, die twee jaar geleden bij het zuivelconflict mede namens de voedingsbonden van NKV en CNV met de FNZ onderhandelde, het jubileum van deze organisatie?

Als ik ervan uitga dat een mensenleven 75 jaar omvat, dan is het tijd om eens terug te kijken. De Bond van Marten Kalsbeek startte met tweehonderd leden die vijf cent per week afdroegen. Die mensen leefden werkelijk in angst en vrees. Wat zouden de directeurs van de fabrieken en de boeren ervan zeggen? In 1900 moest Domela Nieuwenhuis zijn befaamde „Vergeeten Hoofdstuk" schrijven. Hij deed dat in aanvulling op een dikke bundel die was verschenen bij gelegenheid van de kroning van Wilhelmina. De verdiensten en problemen van de handel, de nijverheid, de landbouw en de gegoede burgerij waren in dat boek breed uitgemeten. Omdat er over de arbeiders van Nederland geen letter instond, kwam Nieuwenhuis met zijn afzonderlijke verhaal op de proppen.

Om de betekenis van 75 jaar vakbondswerk in de zuivel te beoordelen, zou je de idealisten van toen ons programma-1975 in de handen moeten stoppen. Zij vroegen om maximaal 80 uur werken per week. Wij eisen 40. De arbeiders verdienden toen in de zomer een dubbeltje per uur, dus acht gulden per week. Maar in de winter zakte dat loon naar zes-en-eenhalve gulden.

Stel je voor dat Marten Kalsbeek en zijn makkers op hun programma hadden gezet: meer dan vier weken vakantie, een flinke vakantietoeslag, een fatsoenlijk pensioen voor 63-jarigen, meer dan 2,5 jaar werkloosheidsgeld, flinke bevoegdheden voor de onderne-

mingsraden en vakbondswerk in de fabrieken. Die jongens zouden op stel en sprong door de marechaussee zijn opgeborgen in wat toen nog gekkenhuizen werden genoemd. Die zaten trouwens al vol met gevaarlijke „rooie rakkers“, aldus de nu even wat cynische socialist Schelling. Als het om de werkelijke vrijmaking van de zuivelarbeider gaat, dan moet ik na 75 jaar zeggen daar niet van onderste boven te zijn, zo gaat Schelling verder. Met alle waardering voor de veel betere materiële positie moet ik vaststellen dat de emancipatie van de werkers uiterst traag verloopt. Lees de wet op de ondernemingsraden er maar op na. Het vrij zijn van de mensen, het recht op medeverantwoordelijkheid om samen met de eigenaren van de fabrieken te beslissen over eigen lot en toekomst zul je daar niet vinden.

Het werken in een kaasmakerij vroeger en nu

Samenwerking

Op de vraag „wat zou je op zo'n jubileum van de feesteling willen vragen?" zegt Schelling het volgende:

Wij willen als vakbonden meer invloed op de besturing van die hele zuivelsector. Dan denk ik bijvoorbeeld aan het gezamenlijk met de fabrieken herverdelen van de arbeid in onze door concentraties en sluitingen getekende zuivelwereld. Naar mijn smaak dienen wij als vakbeweging nog teveel als een soort pleisterplakkers. Er sluit een zuivelfabriek. Wij maken samen met directie en bestuur een sociaal plan en dat komt dan breed in de krant te staan. Ik wil de arbeiders laten besluiten, verantwoordelijkheid geven. Nu moeten ze maar afwachten wat anderen voor hen uitdenken. Zo komt de emancipatie, als je dat fraaie woord op zo'n feest eens wilt gebruiken, nooit in zicht. Er wordt in de zuivel, evenals trouwens overal elders in het bedrijfsleven, nog teveel op grond van individuele rendementen beleid gevoerd. Melkfabrieken die drinkmelk leveren en andere die zich op het terrein van bijvoorbeeld de babyvoeding bewegen, voeren een letterlijk moordende concurrentie. Uiteindelijk gaat die ten koste van de werknemers en de veehouders. En dat komt omdat er door individuele managers maar geïnvesteerd wordt zonder te kijken naar de gevolgen voor andere bedrijven. Die hele affaire met de stuntmelk bewijst dat. Op een moment dat er al teveel productiecapaciteit was, gingen sommige fabrieken tóch nog weer uitbreiden. Met zo'n prachtige FNZ zouden wij als vakbonden een stuk landelijke samenwerking kunnen realiseren; samen werken aan de verdeling van de arbeid en veel meer gecoördineerde investeringen. Dan zou ik het gevoel hebben echt te werken aan de versterking van de positie van de werknemers en tegelijk aan die van de fabrieken en de boeren.

Het gesprek komt op de zuivel- en andere schappen; de PBO, die bij de agrariërs zo sterk ontwikkeld is. Stapt de Voedingsbond-NVV uit die instellingen? „Een goede PBO, of geen PBO. Elk alternatief is onaanvaardbaar", zo staat in een recente studie van jullie bond. En Schelhaas, oud-secretaris van de FNZ, kritiseerde in zijn eerste rede, als voorzitter van het Produktschap voor Zuivel, ook al de PBO. Hij sprak van een teleurstellende ontwikkeling. Schelling: De tientallen bedrijf- en produktschappen kosten ons als vakbeweging veel tijd, waar maar heel weinig tegenover staat. Wezenlijke invloed op de gang van zaken hebben we nooit gekregen. Ik heb vaak het gevoel daar in die schappen voor 95 % bezig te zijn met werkgeverszaken. En door het simpele feit dat wij overal maar in die besturen zitten, worden we wel medeverantwoordelijk geacht voor de gang van zaken in de bedrijfstakken.

Toch wijzen wij die PBO, waar werkgevers en werknemers elkaar wettelijk gereguleerd treffen, zeker niet zonder meer van de hand. Ik ben ervan overtuigd dat er voor alle partners veel meer uit te halen valt. Daarom verlangen wij dat de zaak op de helling gaat. En laat men ons daarbij niet misverstaan, zodra wij merken dat men aan werkgeverskant niet naar een werkelijke herstructurering toe wil, stappen wij uit de schappen.

In telegramstijl de eisen van de Voedingsbond-NVV in deze: via de schappen meer invloed op de omschakeling die zich nu en in de toekomst voltrekt in de zuivel, de landbouw, de totale agri-business, en wel via een gezamenlijke aanpak op basis van gelijkwaardigheid van werkgevers en werknemers; controle - desnoods met sancties tegen ondernemingen die dwars liggen - op de werk-omstandigheden in de bedrijven. „Aan het personeelsbeleid is, met uitzonderingen als bijvoorbeeld bij CMC/Melk Unie, nog veel te verbeteren"; - het samen met de werkgevers regelen van de investeringen in de zuivel.

Coöperatieve mentaliteit

Biedt de coöperatieve structuur van de FNZ-zuivelfabrieken voor de vakbeweging extra mogelijkheden tot ontplooiing? I ja, de mentaliteit is bij die coöperatieve bedrijven wel eens wat milder dan bij een Unileverconcern. De directies van de zuivelcoöperaties zijn gewend om belangrijke beslissingen in samenspraak met de veehouders te nemen. Maar ik mag dat nu ook weer niet overtrekken. Want de doelstelling van coöperatieve zuivelfabrieken (een zo hoog mogelijke melkprijs voor de veehouders) verschilt als het erop aan komt niet van die van de niet-coöperatieve fabrieken, die ook rendement nastreven. Niettemin spreekt het „werken-voor-onze-mensen", zoals je dat bij een manager als Timmer van de CMC ziet, mij toch wel aan. (Drs. C. Timmer is voorzitter van de Raad van Bestuur van de CMC/Melk Unie BV.) Hoe staat het er in de zuivel met de werkgelegenheid voor?

Vergeleken met de meeste andere bedrijfstakken zitten we goed. Ik vind iedere werkloze er een teveel, maar met minder dan één procent werkloosheid in de zuivel mag je vandaag toch bepaald niet mopperen. Bij de concentratie zijn we er redelijk in geslaagd om het principe „de mensen moeten met de melk mee" door te voeren. Verder groeit de melkstream nog steeds. Er liggen in deze bedrijfstak nog grote mogelijkheden. Er zullen wel weer eens overschotten komen, maar als je internationaal elkaar weet te vinden met het verlenen van hulp overal waar nog voedseltekorten heersen, dan liggen er nog allerlei mogelijkheden. Dat geldt zelfs als ik ervan uitga, dat in die hongerende gebieden de nationale voedselproductie op gang moet komen. Over de toekomst - lees de medezeggenschap van de werknemers in de zuivel - zegt Schelling tenslotte: „Er zijn een paar redelijk goed werkende ondernemingsraden. Maar het zijn wel de uitzonderingen. De schuld daarvan ligt niet alleen bij de werkgevers. Die laten belangrijke zaken, waarin de arbeiders bijzondere belangen hebben, buiten de ondernemingsraden. Ook wij als vakbeweging hebben onze gebreken. Door ons is een niet onbelangrijk aantal leden in die raden gezet, zonder dat ze daarvoor opgeleid waren.

Wanneer ik na het gesprek met Schelling een samenvattende analyse zoek van het optreden van de vakbeweging in de zuivelwereld vind ik die in het onlangs door de Voedingsbond NKV uitgegeven boekje „De leden zijn de bond". „De bond tracht zijn doel te bereiken vanuit de huidige maatschappijvorm. Binnen deze maatschappij tracht hij veranderingen te verkrijgen, waardoor de leden in vrijheid en met verantwoordelijkheid tot volle ontplooiing kunnen komen. Hij is daarbij de duidelijke belangenbehartiger en daarom zal hij fungeren als persieorgaan. Op welke wijze de bond als persieorgaan zal optreden, hangt af van de omstandigheden van het ogenblik.

Dit zal van geval tot geval bekeken moeten worden".

Deze tekst lijkt voor alle werknemers in de zuivelwereld, ongeacht of ze bij het CNV, het NKV of het NVV thuis zijn, aanvaardbaar. Voor de jubilerende FNZ vormt hij een uitgangspunt om na 75 jaar coöperatief met de vakbeweging verder te werken aan de versterking van de positie van de ongeveer 250.000 Nederlanders die in en om de zuivel en melkveehouderij hun leven doorbrengen.

J. Werts